

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking
Mevrouw drs. E.M.J. Ploumen
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Binnenhof 22
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070-312 92 00
fax 070-312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 10 oktober 2016
betreft Schriftelijke vragen CETA-verdrag
ons kenmerk 160001u

Geachte mevrouw Ploumen,

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking (BDO) heeft met belangstelling kennis genomen van de voorstellen voor Raadsbesluiten COM(2016)470, 443 en 444 betreffende het handelsverdrag tussen Canada en de Europese Unie en haar lidstaten, het *Comprehensive Economic and Trade Agreement* (CETA). De leden van de fracties van **D66, SP, PvdA, GroenLinks, PvdD** en **SGP** hebben hier nog wel enkele vragen over.

De leden van de fractie van **D66** stellen dat de economische positie van Nederland in een geglobaliseerde wereld wordt versterkt door de bevordering van de internationale handel. Dat geldt voor iedereen. Sterker nog, juist de lagere inkomensklassen profiteren het meest van de groei van de internationale handel, hetgeen recentelijk door het Internationaal Monetair Fonds werd benadrukt.¹ Bovendien zijn de economieën van Canada en de EU in bepaalde opzichten complementair. Canada is rijk aan natuurlijke grondstoffen die Europa nodig heeft. Ook is Canada, zeker onder de liberale regering van premier Trudeau, een natuurlijke bondgenoot van Europa als het gaat om gedeelde waarden en een open democratische samenleving. Dit is een band die we via een handelsverdrag kunnen versterken.

De leden van de fractie van D66 zien dan ook kansen voor Nederlandse burgers en bedrijven door een versterking van de economische samenwerking tussen de EU en Canada en hopen dat een versterkte samenwerking tussen Canada en de EU ook kan helpen om wereldwijde standaarden te versterken en het op regels gebaseerde handelsstelsel te waarborgen. Voor D66 zijn heldere waarborgen voor milieu, privacy, consumentenbescherming en de voortdurende zeggenschap hierover voor Europese en Nederlandse beleidsmakers cruciaal, zowel in CETA als in andere handelsverdragen. De leden hebben daarom enkele vragen betreffende dit wetsvoorstel die ze graag aan de minister voorleggen.

Vrijhandelsverdragen zijn niet alleen goed voor grote bedrijven, maar ook voor het midden- en kleinbedrijf (MKB), hetgeen ook is benadrukt in een rapport van Eurocommissaris voor Handel Cecilia Malmström in oktober 2015.² Kan de regering aange-

¹ IMF, 'World Economic Outlook', oktober 2016, pp. 66-67.

² European Commission, 'Trade for all - Towards a more responsible trade and investment policy', oktober 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 2

ven wat de effecten van CETA zijn voor de Nederlandse economie en specifiek voor het MKB, zo vragen de leden van de D66-fractie? En kan de regering toelichten wat voor Europese bedrijven (en Nederlandse bedrijven specifiek) de belangrijkste onderdelen van CETA zijn, als het gaat om bijvoorbeeld meer markttoegang of een meer gelijke behandeling in Canada? Zijn er ook lidstaten die minder lijken te profiteren of zelfs geschaad zouden worden door CETA, zo vragen deze leden?

Investment Court System & Investor-State Dispute Settlement

Binnen CETA is er het *Investment Court System* (ICS). Deze vorm van investeringsbescherming is gepresenteerd als vervanging van het verouderde *Investor-State Dispute Settlement* (ISDS), wat terecht veel kritiek krijgt, volgens de leden van de fractie van **D66**. Deze leden horen graag van de minister of zij de veranderingen die ICS bevat als voldoende ziet om tegemoet te komen aan de zorgen over ISDS omtrent transparantie, onafhankelijkheid van arbiters en de vrijheid van staten om wet- en regelgeving aan te nemen? Welke voorzorgsmaatregelen heeft de Nederlandse overheid genomen of gaat de Nederlandse overheid nemen om succesvolle aanklachten tegen de Nederlandse staat door middel van ICS te voorkomen, zo vragen deze leden? Welke mogelijkheden ziet de minister om ICS, samen met Canada, uit te bouwen tot een internationaal hof dat op termijn de verouderde ISDS-clausules, die veel staten (inclusief Nederland en andere EU-lidstaten) nog hebben te vervangen? Kan ICS in CETA op die manier de eerste aanzet zijn voor een internationaal investeringshof?

De leden van de fractie van de **PvdA** waarderen de inzet van de Nederlandse regering om samen met een aantal gelijkgezinde regeringen, Eurocommissaris Wallström en Canada tot een transparanter en rechtstatelijker systeem voor de internationale beslechting van investeringsgeschillen te komen dan de in dit soort overeenkomsten gebruikelijke ad hoc arbitrage. Dit is voorzien door een permanent tribunaal met vooraf geselecteerde rechters te benoemen en ook in een geïnstitutionaliseerde mogelijkheid van hoger beroep te voorzien (een zogenaamd '*appellate tribunal*'). Kan de minister aangeven wat het toepasselijk recht bij een dergelijke vorm van geschillenbeslechting zal zijn?

Blijkens de overeenkomst is de in CETA overeengekomen regeling een voorlopige, die te zijner tijd vervangen zal worden door de door de EU en ook Canada nagestreefde permanente regeling voor een multilateraal investeringshof. Graag ontvangen de leden van de PvdA-fractie een update over de stand van de besprekingen over de oprichting van een dergelijk multilateraal hof.

Wat is de invloed van de overeengekomen soortgelijke regelingen in de EU-Vietnam Handelsovereenkomst, de Trans-Pacific Partnership en het voorstel van de EU voor een EU-Trans-Pacific Trade Partnership op de institutionele architectuur voor internationale investeringsgeschillenbeslechting, zo vragen de leden van de fractie van de PvdA?

Thans fungeert het in Den Haag gevestigde Permanent Hof van Arbitrage regelmatig als de faciliterende autoriteit bij internationale investeringsarbitrage. Wat zal de invloed van de in CETA nieuw overeengekomen regeling zijn op de positie van het Permanente Hof van Arbitrage, zo vragen de leden van de PvdA-fractie?

CETA bevat in de ogen van de leden van de fractie van **GroenLinks** het omstreden "*investor to state dispute settlement*"-mechanisme. Dit stelt buitenlandse investeerders in staat om overheden aan te klagen via een aparte rechtsgang. In het verleden

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 3

hebben bedrijven dankzij ISDS schadeclaims ontvangen van landen omdat private arbiters oordeelden dat wetgeving in het algemeen belang (bijvoorbeeld om consumenten, het milieu of werknemers te beschermen) ondergeschikt zouden zijn aan de rechten van investeerders. Onze fractie is bezorgd over het gebrek aan transparantie en het gebrek aan de onafhankelijkheid van deze rechtspraak. In CETA is ISDS vervangen door het Investment Court System; deze hervormde variant komt aan enkele van deze zorgen tegemoet, maar niet aan allemaal. In de ogen de leden van de GroenLinks-fractie staat aan de pluskant dat de transparantie van ICS-zaken is verbeterd en er een mogelijkheid tot beroep is ingebouwd. Positief beoordelen deze leden ook dat arbiters (rechters) vooraf door staten worden benoemd in plaats van ad hoc, maar zij worden nog altijd per zaak betaald. Deelt de minister de opvatting van de leden van de fractie van GroenLinks dat daarmee een ongewenste prikkel is ingebouwd om veel ICS-zaken aangespannen te krijgen? Aan de negatieve kant staat dat buitenlandse investeerders kunnen kiezen of zij rechtszaken binnenlands voeren of via ICS. Deelt de minister de opvatting van deze leden dat dit discriminerend is tegenover binnenlandse investeerders?

Deze leden maken zich ook zorgen over de mogelijkheid dat investeerders door te dreigen met een ICS-schadeclaim overheden ook onder druk kunnen zetten om regulering of overheidsbesluiten aan te passen, af te zwakken of uit te stellen. Dat geeft hen een oneigenlijk middel in het democratisch proces. Meer in het algemeen geeft ook een hervormde variant van ISDS geen antwoord op de vraag waarom we een aparte rechtsgang nodig hebben voor bedrijven in verdragen tussen landen met goed ontwikkelde onafhankelijke binnenlandse rechtspraak. Zelfs in het theoretische geval dat er iets zou mankeren aan de binnenlandse rechtspraak, blijft de vraag open staan waarom alleen buitenlandse investeerders zouden mogen profiteren van een parallel rechtssysteem terwijl gewone mensen of binnenlandse bedrijven dat niet zouden kunnen. Het leidt tot de volgende meer principiële vraag: Waarom is de regering van plan akkoord te gaan met een rechtssysteem dat zoveel problematische aspecten kent, zo vragen de leden van de fractie van GroenLinks? Welke urgente noodzaak ziet de regering om Canadese investeerders extra te beschermen in Nederland en de EU?

Verschillende juristen hebben beredeneerd dat ICS strijdig zou zijn met het EU-Verdrag en daarom illegaal is. De logische stap zou zijn om de definitieve CETA-tekst voor te leggen aan het Europees Hof van Justitie om te toetsen of dit inderdaad het geval is. Dit kan alleen als een lidstaat, de Commissie of het Europees Parlement dit verzoekt.

Is de minister, gezien de serieuze twijfels³ over de verenigbaarheid van de ICS-clausule in CETA met de EU-verdragen, bereid om de ICS-passages uit het CETA-verdrag voor te leggen aan het Europees Hof van Justitie op grond van Artikel 218 (11) van het VWEU? Zo nee, vindt de minister het verantwoord om een verdrag te sluiten dat volgens veel juridische experts, zoals van de Deutscher Richterbund⁴, door het Hof van Justitie onrechtmatig zou kunnen worden verklaard? Is snelheid voor de minister belangrijker dan kwaliteit en zorgvuldigheid, zo vragen de leden van de GroenLinks-fractie?

³ https://www.foeeurope.org/sites/default/files/eu-us_trade_deal/2015/briefing_on_the_legality_of_isds_under_eu_law_-_member_states.pdf

⁴ http://www.drj.de/fileadmin/docs/Stellungnahmen/2016/DRB_160201_Stn_Nr_04_Europaeisches_Investitionsgericht.pdf

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 4

Voorlopige toepassing en ratificering

De Europese Commissie heeft CETA als een zogenaamd gemengd akkoord gekwalificeerd, waardoor de nationale parlementen van de EU-lidstaten beslissingsbevoegdheid, om al dan niet akkoord te gaan met CETA, hebben gekregen. De leden van de **D66**-fractie hebben begrepen dat als de Raad van ministers akkoord gaat met het voorstel van de Commissie en het Europees Parlement de overeenkomst ratificeert (voorzien in het voorjaar van 2017), CETA voorlopig in werking zal treden. In hoeverre reikt de zeggenschap van de EU-lidstaten? Hoe ziet de voorlopige toepassing van CETA eruit?

De leden van de fractie van de **SP** vragen de minister wat de regering vindt van de stelling dat je alleen voorlopige toepassing van verdragen moet toekennen als feitelijke ratificatie een formaliteit is? Acht de regering de ratificatie door alle partijen, inclusief de 28 EU-lidstaten slechts een formaliteit?

Is de regering het met deze leden eens dat er in het CETA-verdrag behalve een aantal onderwerpen van exclusieve lidstaatcompetentie, ook meerdere artikelen in het verdrag staan die weliswaar EU-coördinatie vermogen, maar tevens lidstaatcompetentie betreffen? Er kan besloten worden tot voorlopige inwerkingtreding, maar dat hoeft vanzelfsprekend niet. Deelt de regering de opvatting dat een gemengd verdrag door alle partijen moet worden geratificeerd en derhalve niet geldig is indien een van de lidstaten niet zou ratificeren? Deelt de regering de opvatting dat er geen blauwdruk klaar ligt om voorlopige toepassing terug te draaien bij niet-ratificatie? Deelt de regering de opvatting dat dit een onwenselijke situatie zou opleveren? Hoe staat de regering in dit geval tegenover het voorzorgsbeginsel, aldus de leden van de SP-fractie?

De leden van de **PvdA**-fractie vragen of de minister kan aangeven wat de nog openstaande punten in de onderhandelingen over CETA zijn en wat de inzet van de regering daarbij is? Welke onderdelen van de overeenkomst behoren tot de exclusieve competentie van de EU, vertegenwoordigd door de Europese Commissie? Op welke punten vormt CETA een zogenaamde gemengde overeenkomst in de zin dat ondertekening en ratificatie van de lidstaten ook vereist zijn, zo vragen deze leden?

Op welke wijze is voorzien in een voorlopige toepassing van CETA na ondertekening, maar hangende de ratificatieprocedures in de betrokken lidstaten? Geldt de mogelijkheid van voorlopige toepassing uitsluitend voor die onderdelen van CETA waar de Europese Commissie exclusief bevoegd is, zo vragen de leden van de fractie van de PvdA?

Is de regering op voorhand bereid de uitkomst van een mogelijk referendum vanuit de Nederlandse bevolking meer serieus te nemen dan gebeurd is met de uitslag van het Oekraïne referendum, zo vragen de leden van de **PvdD**-fractie? Zo ja, op welke wijze en met welk verschil? Zo nee, waarom niet?

Is de minister van mening dat sprake kan zijn van een volwaardige behandeling van het CETA-verdrag in de Tweede en Eerste Kamer nu de ratificatie van het verdrag al voorzien is voor het einde van de maand oktober 2016, zo vragen de aan het woord zijnde leden?

Is de regering bereid opschorting van de ratificatie te bepleiten opdat er in Nederland een volwaardige parlementaire en maatschappelijke discussie gevoerd kan worden over het verdrag voorafgaand aan ratificatie, zo vragen de leden van de fractie van PvdD? Waar ziet de regering de voornaamste verschillen tussen CETA en TTIP die ma-

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 5

ken dat de onderhandelingen over TTIP als vastgelopen worden omschreven, terwijl CETA rijp zou zijn voor spoedige ratificatie?

Wat betreft de houding van de Nederlandse regering in het proces is het deze leden opgevallen dat de EU inmiddels op het punt staat het verdrag te ondertekenen, terwijl veel politieke partijen en belangengroepen, in andere EU-lidstaten maar ook in Nederland, zich zeer kritisch toonden over dit verdrag. De leden van de **SGP**-fractie willen graag weten in hoeverre de regering rekening hield en houdt met de veelheid aan kritiek op dit verdrag, en tegemoet komt aan de veelgehoorde bezwaren tegen goedkeuring en ratificatie. Wat is precies de positie van de regering als het gaat om de voorlopige inwerkingtreding? Deelt de regering de mening van de Europese Commissie dat onderwerpen binnen deze overeenkomst die buiten het gemeenschappelijk handelsbeleid vallen, onder de exclusieve bevoegdheid van de EU vallen? De leden van de SGP-fractie ontvangen hierop graag een toelichting.

TTIP

De leden van de fractie van **D66** constateren dat de EU op dit moment ook onderhandelt over een handelsverdrag met de Verenigde Staten (VS), het Trans-Atlantisch Vrijhandels- en Investeringsverdrag (TTIP). In de media wordt CETA vaak beschreven als het kleine broertje van TTIP. Toch zijn Canada en de VS zeer verschillende landen, met een andere economie, cultuur en verschillend politiek leiderschap. In hoeverre dient CETA als voorbeeld voor het handelsverdrag tussen de EU en de VS, zo vragen de leden van de D66-fractie? Zijn er specifieke onderdelen van CETA die de minister graag wel of juist niet terug zou zien in TTIP in de toekomst? Wordt TTIP, net als CETA, een gemengd akkoord?

De leden van de fractie van de **SP** hebben oog voor de maatschappelijke zorgen die er rond handelsverdragen, zoals met name TTIP en CETA leven en zij hebben vernomen van recente ontwikkelingen op deze dossiers, zoals een 'pauze' in de TTIP-onderhandelingen en een gewenste 'reset' van het handelsbeleid, alsmede van het voornemen van partijen te komen tot een 'juridisch bindende verklaring' bij het besluit tot ondertekening van CETA.⁵ Deze leden hebben hierover nog een aantal vragen.

In een interview met een landelijk dagblad noemt de minister het huidige Europese handelsbeleid uit de tijd: "Onderhandelingen moeten véél opener, transparanter en democratischer."⁶ Er is in de media wel gesproken over de wenselijkheid van een 'reset' van het handelsbeleid. Tegelijkertijd wordt door de Europese Commissie CETA telkenmale als hét voorbeeld voor moderne handelsverdragen met geïndustrialiseerde landen genoemd. De leden van de SP-fractie vernemen graag een positiebepaling van Nederland ten aanzien van CETA in het kader van de als wenselijk genoemde reset. Als CETA door de Europese Commissie als het voorbeeld voor andere verdragen, zoals TTIP, wordt genoemd en dat ook al was voordat er over een aanvullende 'juridisch bindende verklaring' werd gesproken, waarom is dan momenteel voor TTIP een pauze en een 'reset' nodig, terwijl goedkeuring en ratificering van CETA wél door zouden kunnen gaan? Werden de onderhandelingen over CETA volgens de minister gekenmerkt door openheid, transparantie en democratie?

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-buitenlandse-zaken/nieuws/2016/09/23/minister-ploumen-pauzeknop-voor-ttip>

⁶ <http://www.ad.nl/economie/ploumen-betrek-vakbonden-en-milieclubs-vooraf-bij-handelsverdragen~a5d6c8ff/>

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 6

Welke 'reset' ten aanzien van TTIP heeft de minister voor ogen, behalve CETA als voorbeeld stellen, wat het voor de Europese Commissie al die jaren al was? Wat vindt de minister van de uitspraak van Eurocommissaris Malmström: "CETA is een handelsakkoord van de nieuwe generatie, afgesloten met een progressieve regering."⁷ Welke progressieve regering kan hier bedoeld zijn?

In de aanloop naar de informele RBZ Handel in Bratislava van 23 september jongstleden bleek er geen draagvlak te bestaan voor heropening van onderhandelingen met Canada over CETA. Er was echter wel draagvlak om met Canada te onderhandelen over een juridisch bindende verklaring bij CETA. De leden van de **SP**-fractie vernemen graag van de regering waarom. Wat is nu precies het materiële verschil tussen onderhandelen over CETA of over interpretatie en nadere duiding van CETA?

Is deze verklaring slechts een interpretatieve verklaring, die alleen zeker stelt dat alle partijen hetzelfde begrijpen, maar die feitelijk geen verandering aanbrengt in de werking van CETA? Of worden in deze verklaring wel degelijk zaken anders afgesproken dan in de CETA-onderhandelingen tussen de vorige Europese Commissie en de vorige Canadese regering zijn overeengekomen? Met andere woorden: heeft het 'juridisch bindende karakter' van de verklaring de bedoeling om daadwerkelijk een aantal zaken te heronderhandelen? Zo ja, waarom mag dat dan geen heronderhandelen van CETA heten? Is een dergelijke onderhandeling binnen enkele weken wel zorgvuldig, gelet op de termijn die benodigd was voor de eerdere 'legal scrubbing' van de oorspronkelijk onderhandelde tekst, zo vragen de leden van de SP-fractie?

Nederland heeft aangegeven dat de verklaring moet bevestigen dat overheden nu en in de toekomst zeggenschap behouden over hun publieke diensten. Ook moet de verklaring de onafhankelijkheid van het ICS herbevestigen. En de verklaring zou moeten bevestigen dat CETA de standaarden in de EU op het gebied van mens, dier, plant en milieu eerbiedigt, en dat het voorzorgsprincipe niet ter discussie staat. Zijn dit volgens de regering allemaal slechts bevestigingen van zaken die reeds in CETA geregeld zijn? Zo ja, waarom dient de verklaring dan juridisch bindend te zijn?

Kent de regering de voorstellen van de Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB) en Canadian Labour Congress (CLC) voor een juridisch bindende verklaring die tegemoet zou komen aan bezwaren van de Europese en Canadese vakbeweging (zoals onder andere besproken in Die Tageszeitung)?⁸ Is de regering van mening dat deze voorstellen verder gaan dan het slechts interpreteren van de huidige CETA tekst? Wat vindt de regering van deze voorstellen? Welke van deze voorstellen zou de regering wel en welke niet willen ondersteunen, zo vragen deze leden?

Regulatory cooperation & domestic regulation

"Het recht om te reguleren in het eigen belang blijft overeind" stelt de regering over CETA⁹. Echter, zowel *regulatory cooperation* (hoofdstuk 21 en over biotechnologie hoofdstuk 25.2 van CETA) als *domestic regulation* (hoofdstuk 12 van CETA) grijpen naar het oordeel van de leden van de fractie van **GroenLinks** de facto in op de mogelijkheid van Nederland en de EU om in het publieke belang te reguleren.

Om ervoor te zorgen dat productstandaarden en regelgeving van Canada en de EU beter op elkaar aansluiten wordt zogenaamde *regulatory cooperation* geïstitutionali-

⁷ https://www.europa-nu.nl/id/vk7nkq1bhwyj/nieuws/slowaakse_minister_eu_zal_handelsverdrag?ctx=vh6ukzb3nnt0&tab=0

⁸ http://www.taz.de/fileadmin/static/pdf/dgb_assessment_of_spd_party_congress_decision_and_the_current_debates_on_protocols_in_ceta.pdf

⁹ Uit: 'Onderwerpen in CETA', Ministerie van Buitenlandse Zaken, september 2016.

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 7

seerd in CETA. Door te streven naar zoveel mogelijk overeenstemming tussen Canadese en Europese regels bestaat naar de mening van de leden van de fractie van GroenLinks het risico dat belangrijke debatten en overwegingen over (toekomstige) wetgeving in het algemeen belang zich verplaatsen van democratisch gelegitimeerde parlementen naar besloten werkgroepen. Aangezien - als deze leden het goed hebben begrepen - de directoraten van interne markt en industrie verantwoordelijk worden gemaakt voor *regulatory cooperation*, bestaat het risico dat het promoten van handel belangrijker wordt geacht dan de bescherming van consumenten, het milieu of werknemers. De procedures van het *regulatory cooperation*-hoofdstuk bieden bovendien extra mogelijkheden voor inspraak van het bedrijfsleven om wetgeving in het algemeen belang ter discussie te stellen. Hoe gaat de regering borgen dat in de *regulatory cooperation* de belangen van consumenten, milieu en werknemers een gelijkwaardige positie aan tafel krijgen?

Meer in het bijzonder roepen Artikel 21.4(b) en 21.4(e) uit het CETA-verdrag de verdragspartijen op informatie te delen: *'throughout the regulatory development process', and that this consultation and exchange should begin as early as possible in that process [...] so that comments and proposals for amendments may be taken into account'*. Dit *'early warning system'* maakt het mogelijk voor de Canadese regering om commentaar of zelfs wijzigingen voor te stellen bij wetsvoorstellen voordat het Europees Parlement of nationale parlementen zich daarover buigen. Wat is het oordeel van de minister over deze voorrangspositie van een buitenlandse verdragspartner boven die van de eigen parlementen, zo vragen de leden van de GroenLinks-fractie?

Artikel 21.4(n)(iv) van het CETA-verdrag vraagt de verdragspartijen om *'conduct cooperative research agendas in order to [...] establish, when appropriate, a common scientific basis'*. Dit betekent dat de *"science-based approach"*, die normaal is in de VS en Canada, wordt gehanteerd in CETA en daarmee het voorzorgsprincipe dat gangbaar is in de EU naar de achtergrond verdwijnt. Ook bepalingen op het vlak van Interne Regelgeving (hoofdstuk 12 van het CETA-verdrag) beperken binnenlandse procedures met betrekking tot het verlenen van vergunningen. De vereiste om deze procedures "zo simpel als mogelijk" te maken, beperkt naar de mening van de leden van de fractie van GroenLinks, de EU en haar lidstaten in het stellen van eisen in het algemeen belang. Regelgeving moet volgens artikel 12.3 (2) van het CETA-verdrag voldoen aan de criteria: *"clear and transparent, objective, and established in advance and made publicly accessible"*. Hoewel dit mooi klinkt, geeft dit een ruime interpretatie aan rechters om binnenlandse procedures in strijd met het CETA-verdrag te verklaren. Ook de term *"undue delay"* die regelmatig terugkomt in dit hoofdstuk leidt ertoe dat het niet tijdig verlenen van vergunningen (bijvoorbeeld als gevolg van maatschappelijke weerstand) kan leiden tot aansprakelijkheid. Hoe verhouden deze artikelen zich met de beweringen van de regering dat CETA het recht om te reguleren in het publiek belang niet uitholt, zo vragen de leden van de fractie van GroenLinks? Kan de minister uitsluiten dat er via het CETA-verdrag druk vanuit Canada wordt uitgeoefend om Canadese bedrijfsbelangen te behartigen ten koste van het algemeen belang bij het maken van nieuwe Europese of nationale wetgeving of het verlenen van vergunningen?

Klimaat

Volgens de leden van de fractie van **GroenLinks** legt CETA duizenden pagina's aan beperkingen op aan overheden om te voorkomen dat zij handelen in strijd met vrijhandelsprincipes. Dit gaat naar de mening van deze leden ten koste van de mogelijkheden van overheidsinstanties om klimaatverandering tegen te gaan. De leden van de GroenLinks-fractie wijzen daarbij op twee concrete voorbeelden:

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 8

Artikel 21.3(d)(iii)(A)) van het CETA-verdrag vereist dat "*regulatory approaches*" "*technology-neutral*" moeten zijn. Het tegengaan van klimaatverandering vereist juist dat nieuwe technologische sprongen vooruit worden gemaakt op het gebied van bijvoorbeeld hernieuwbare energie. Hoe verhoudt dit zich tot de noodzaak om de energievoorziening te verduurzamen en juist wel duurzame energiesoorten anders te behandelen dan bijvoorbeeld fossiele energiesoorten?

Artikel 19.14.5(a) van het CETA-verdrag vereist dat bij openbare aanbestedingen een contract gegund dient te worden aan de voordeligste aanbieder. Hoe verhoudt dit zich tot andere criteria die van belang zijn bij een aanbesteding, zoals kwaliteit en duurzaamheid? Hoeveel ruimte houden overheden over om met name duurzaamheid mee te wegen in openbare aanbestedingen?

Deelt de minister de inschatting van de leden van de fractie van GroenLinks dat hoofdstuk 22 (handel en duurzame ontwikkeling) van het CETA-verdrag geen enkele bindende bepaling bevat en daardoor geen juridische waarde heeft?

Liberalisering van diensten

De aan het woord zijnde leden constateren dat CETA het eerste EU-handelsakkoord is dat de liberalisering van diensten tot regel maakt. Alleen diensten die expliciet uitgezonderd zijn, mogen in overheidshanden blijven. Het akkoord maakt het voor overheden onmogelijk om eenmaal geliberaliseerde diensten terug in overheidshanden te brengen. Ook diensten die deels publiek en deels privaat zijn gefinancierd (zoals onderwijs, zorg, watervoorziening), komen onder liberaliseringsdruk te staan. Lokale overheden worden beperkt in hun mogelijkheden om lokale diensten te subsidiëren.

De minister schreef onlangs aan de Kamer: "Er is in de Raad veel aandacht besteed aan de maatschappelijke zorgen over handelsakkoorden. Op verzoek van de lidstaten zal de Europese Commissie in samenspraak met Canada daarom een juridisch bindende verklaring toevoegen aan CETA, waarin deze zorgen worden geadresseerd. Met deze verklaring willen de EU en Canada de geuite zorgen expliciet wegnemen. Nederland heeft daarbij aangegeven dat de verklaring moet bevestigen dat overheden nu en in de toekomst zeggenschap behouden over hun publieke diensten."¹⁰

Waarom is er een bindende verklaring nodig als de minister beweert dat publieke diensten niet in gevaar waren, zo vragen de leden van de GroenLinks-fractie? Wat gebeurt er als publieke diensten op grond van het CETA-verdrag toch de facto bedreigd worden? Kan de minister garanderen dat de "juridisch bindende verklaring" in dat geval zwaarder weegt dan het CETA-verdrag zelf? Zo nee, deelt de minister de inschatting van de aan het woord zijnde leden dat publieke diensten in dat geval onvoldoende beschermd zijn?

Waarom acht de regering het noodzakelijk om delen van het CETA-verdrag voorlopig toe te passen in afwachting van ratificatie, zo vragen de leden van de fractie van GroenLinks? Welke legitieme en urgente reden ziet de regering om niet te wachten met inwerkingtreding totdat de verdragspartijen de ratificatie volledig hebben afgerond?

---

¹⁰ Uit: Verslag Informele Raad Buitenlandse Zaken en Handel van 23 september 2016 te Bratislava, Kamerstuknummer 21 501-02, nr. 1669.

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 9

Volgens de officiële impactstudie van de Europese Commissie zou CETA in het gunstigste scenario leiden tot 0,08% extra economische groei voor de EU. Deelt de minister de mening van de leden van de fractie van GroenLinks dat de talloze maatschappelijke bezwaren en risico's die aan het verdrag kleven absoluut niet opwegen tegen deze zeer beperkte en hypothetische extra economische groei, en dat er al helemaal geen reden is om voor deze beperkte extra groei concessies te doen aan een zorgvuldig en volledig democratisch proces in alle lidstaten om het CETA-verdrag te beoordelen alvorens het toe te passen?

De leden van de fractie van de **Partij voor de Dieren** hebben met zorg kennisgenomen van het voornemen om CETA nog in oktober 2016 in werking te laten treden. Tijdens het Algemeen Overleg Landbouw en Visserijraad van 31 maart 2016 in de Tweede Kamer zei de Staatssecretaris van Economische Zaken het volgende over handelsakkoorden in relatie tot dierenwelzijn:

"De heer Wassenberg zei dat eenzelfde soort uitgangspunt ook moet gelden voor overige handelsverdragen. Dat ben ik eigenlijk met hem eens. Ik heb gezegd dat ik vind dat handelsverdragen niet onze normen moeten ondermijnen doordat ze onze markt openen voor producten die tegen lagere standaarden worden geproduceerd. Dat ondermijnt het *level playing field* en onze inspanningen. Het zal dus mijn inzet zijn bij handelsakkoorden, welke dan ook."

Kan de minister aangeven op welke wijze voorkomen wordt dat het *level playing field* tussen Nederlandse producenten en Canadese producenten c.q. Amerikaanse producenten met een vestiging in Canada, zo vragen de leden van de fractie van PvdD? Ziet het kabinet het gevaar van Canada als achterdeur van de VS om vooruitlopend op TTIP al gebruik te kunnen maken van concurrentievoordelen op basis van een mindere stringente regelgeving dan in de EU geldt?

De leden van de **SGP**-fractie beamen dat Canada een strategische partner is waarmee de EU waarden en belangen deelt. Deze leden staan voor een positieve en toekomstgerichte relatie met Canada. Een nieuwe impuls voor handel en investeringen, via een verbeterde markttoegang voor goederen en diensten, en door betere regels ten aanzien van handel voor de economische actoren, kan op zichzelf inderdaad wenselijk zijn.

Toch plaatsen de leden van de SGP-fractie enkele kritische kanttekeningen bij delen van de inhoud van het CETA-verdrag, en over de houding van de Nederlandse regering tijdens het onderhandelings- en ratificatieproces.

Wat betreft de inhoud van het verdrag plaatsen de leden van de SGP-fractie kritische kanttekeningen bij de uitspraken over de elementen die raken aan de doelstellingen van de EU inzake duurzame ontwikkeling en op specifieke doelstellingen op het gebied van arbeid, milieu en klimaatverandering. Volgens de leden van de SGP-fractie creëert het CETA-verdrag een ongelijk speelveld, waardoor Nederlandse boeren en tuinders verder op achterstand komen. Het CETA-verdrag regelt namelijk niet de wijze waarop buitenlandse producten worden geproduceerd. Doordat Canadese boeren aan minder en/of minder strenge regelgeving dienen te voldoen, onder meer op het gebied van dierenwelzijn, gewasbeschermingsmiddelen en genetisch gemodificeerde gewassen, kunnen Canadese boeren goedkoper produceren.

Volgens de leden van de SGP-fractie heeft het CETA-verdrag dus onrechtvaardige gevolgen. Terwijl de regering pleit voor meer dierenwelzijn en een beter milieu, maakt het CETA-verdrag het Nederlandse boeren nog lastiger om de meerkosten terug te verdienen. Volgens de leden van de SGP-fractie moeten onze land- en tuinbouwers niet worden opgeofferd aan anderen die wel voordelen kunnen hebben van CETA. De

datum 10 oktober 2016

ons kenmerk 160001u

blad 10

leden van de SGP-fractie vragen de minister daarom of bij het afsluiten van het CETA-verdrag voldoende rekening wordt gehouden met de kwetsbare positie van Nederlandse boeren, juist gezien de lagere milieu- en productie-eisen in Canada. Zo niet, dan verzoeken de leden van de SGP-fractie de regering om kwetsbare landbouwsectoren buiten de handelsverdragen te houden, of (financiële) compensatie te overwegen voor zwaar getroffen delen van de landbouwsector.

Ten slotte spreken de leden van de SGP-fractie hun steun uit voor de oprichting van een Gemengd Comité voor het CETA-verdrag dat toezicht houdt op de uitvoering, de werking en het effect van de overeenkomst. Het is belangrijk dat dit Comité een orgaan is dat zijn besluiten en aanbevelingen alleen in overleg met de EU en Canada vaststelt. De leden van de SGP-fractie vragen de minister om een toelichting op de specifieke lijst van bijlagen, zoals neergelegd in artikel 30.2 van het CETA-verdrag, die het Gemengd Comité voor de CETA niet kan wijzigen omdat daarvoor de volledige wijzigingsprocedure nodig is. Acht de minister deze lijst terecht en volledig, of zijn er andere bijlagen die het Gemengd Comité eveneens niet kan wijzigen?

De commissie BDO ziet de beantwoording van de minister, gelet op de relatief korte tijdspanne die resteert tot de voorziene ondertekening van het CETA-verdrag eind oktober, graag uiterlijk vrijdag 14 oktober 2016 tegemoet.

Met vriendelijke groeten,

Prof. mr. N.J. Schrijver

Voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking